

Список використаних інформаційних джерел

1. Господарсько-політичний механізм транзитивних економічних систем / С. С. Ніколенко // Науковий вісник ПКІ. – № 1. – 2000. – С. 3–7.
2. Господарсько-політичний механізм сучасної ринкової економіки : монографія / С. С. Ніколенко, І. О. Пінчук. – Полтава, 2008. – 153 с.
3. Господарсько-політичний механізм як інституційна система підтримки економічної рівноваги у ринковій економіці / С. С. Ніколенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. – 2014. – № 1 (62). – С. 11–16.
4. Особливості побудови національної моделі соціально-економічного розвитку України / С. С. Ніколенко, О. В. Лозова // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. – 2013. – № 1 (56). – С. 66–73.
5. Концепція сталого розвитку у глобальному вимірі як утілення ідеї світової держави / С. С. Ніколенко, Л. Л. Кушнір // Економічна теорія. – 2014. – № 4. – С. 5–16.

ДЕОЛІГАРХІЗАЦІЯ ЯК УМОВА ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ

Н. В. Павленко, *к. е. н., доцент*

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
м. Харків*

В Україні немає більш нагальної проблеми, ніж боротьба з корупцією, яка перетворилася на найбільшу внутрішню загрозу подальшому розвитку країни, ослаблює державу і робить її неспроможною опиратися зовнішнім загрозам. Новостворені антикорупційні органи зосереджені на протидії зловживанням низового рівня, так званій адміністративній корупції, в той час, як набагато більшу загрозу для національної безпеки становить специфічний вид корупції, який отримав назву «захоплення держави». Таке захоплення в Україні відбувалося поступово і зрештою призвело до формування олігархічного ладу.

Трансформація суспільної власності, яка складала основу процесу первісного нагромадження капіталу, не завершилася в Україні чіткою специфікацією прав власності. Утворені в результаті приватизації класична державна та приватна власність так і не були остаточно відокремлені і залишилися своєрідними «сіамськими близнюками», з яких один акумулює збитки, а інший – прибутки господарської діяльності.

Держава не надто поважала новонароджену приватну власність, яка мала у багатьох випадках сумнівне походження, і повсякчасно зазіхала на її здобутки, створивши громіздку та обтяжливу регуляторну систему, сповнену адміністративних бар'єрів, сприятливих для виникнення низової корупції. Закони навмисно робили складними у виконанні для того, щоб їх дискреційне застосування стало основним способом управління у державі. Це однаково сильно проявлялося у діях як виконавчої, так і судової влади, тому відстояти свої бізнес-інтереси у звичайний для правових держав спосіб було вкрай важко.

Щоб захистити свої права власності від нападів держави та конкурентів, представники великого бізнесу самі почали проникати в органи державної влади, виборюючи депутатські мандати, фінансуючи політичні партії, купуючи лояльність чиновників та суддів. Вони швидко навчилися капіталізувати свою владу та отримувати політичну ренту. До того ж влада давала їм можливість ефективно лобіювати власні бізнес-інтереси та, одержуючи преференції, що спотворювали ринкове середовище, створювати умови для отримання економічної ренти. Це ще більше спонукало бізнесменів інвестувати не у впровадження інновацій у сфері бізнесу, а у зміцнення політичної влади. Для закріплення свого політичного становища вони набували контроль над медіа ресурсами, які використовували для боротьби з політичними та економічними конкурентами. Так формувалася українська олігархія як панівний клас суспільства, рентна мотивація як основний стимул економічної діяльності, і корупція як механізм здійснення цієї діяльності.

Результати дослідження, проведеного Центром економічної стратегії, показують, що захоплення держави в Україні відбувалося за трьома напрямками: через захоплення регуляторів монопольних ринків, державних підприємств та бюджетних потоків [1, с. 33]. Захоплення регуляторів на монопольних ринках давало змогу необґрунтовано підвищувати ціни для споживачів, обмежувати вхід нових гравців. Захоплення держпідприємств призводило до привласнення їх фінансових ресурсів. Захоплення бюджетних потоків проявлялося у здійсненні державних закупівель за завищеними цінами.

Внаслідок захоплення держави, в Україні сформувалися інститути, що обкладають її населення своєрідним прихованим податком, який привласнюють владні еліти. Такі інститути Д. Аджемоглу та Д. А. Робинсон влучно назвали екстрактивними [2, с. 89]. Вони створюють штучні бар'єри, як на ринках, так і у політичній системі, та знищують стимули економічної діяльності і політичної активності у всіх, хто не належить до правлячої еліти. Вони роблять населення бідним і безправним, а також позбавляють його не лише можливості, але і самої надії змінити життя на краще. Екстрактивні інститути в економіці є цілком легальними. Це закріплені у законодавстві преференції окремих галузей чи компаній, що створюють для них монопольне становище і дозволяють зловживати ним у законний спосіб, наприклад, обмеження конкуренції через встановлення імпорتنих мит і квот, низька рентна плата за видобуток корисних копалин, завищені тарифи на комунальні послуги, занижені тарифи на залізничні перевезення і користування трубопроводами тощо.

Таким чином, отримавши владу, олігархи використали її не для того, щоб зробити правила гри на ринку більш цивілізованими, специфікувати права власності, провести дерегуляцію, що значно покращило би умови ведення бізнесу в країні, знизило рівень корупції та трансакційних витрат. Навпаки, вони навчилися використовувати вади інституційної системи собі на користь та стали основною перепоною на шляху її реформування.

Знищити екстрактивні інститути та «звільнити» державу в Україні можна лише розділивши владу та бізнес. На шляху деолігархізації зроблено вже декілька важливих законодавчих кроків в сфері корпоративного управління та державних закупівель, а також щодо підвищення ступеня незалежності НКРЕКП. Їх необхідно підкріпити дерегуляцією, змінами податкової системи, реформами системи державного управління та судової системи, які б мінімізували адміністративну корупцію та ризики рейдерських захоплень, знецінивши політичну владу як інструмент захисту прав власності. Однак треба пам'ятати, що екстрактивні економічні інститути спираються на екстрактивні інститути політичної системи. Тому реформувати потрібно не лише бізнес-середовище, а й правила політичної гри, що регу-

люють діяльність політичних партій, депутатів та виборчий процес. Важливо також позбавити олігархів впливу на ЗМІ шляхом встановлення заборони власникам медіа займатися іншими видами бізнесу. Все це дозволить оновити політичні еліти, привести до влади ті політичні сили, що здатні будуть впровадити у життя започатковані реформи і перетворити олігархів на звичайних бізнесменів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Яблонівський Д. Звільнити захоплену державу Україна [Електронний ресурс] / Д. Яблонівський, А. Захаров // Центр економічної стратегії. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Zvilnyty-zakhopleni-derzhavu-Ukraina.pdf>. – Назва з екрана.
2. Аджемоглу Д. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты / Дарон Аджемоглу, Джеймс А. Робинсон. – Москва : Издательство АСТ, 2015. – 575 с.

ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОРЯДКІВ У ФОРМАТІ ЗАВДАНЬ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Л. В. Тітенко, к. е. н.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Теорія «економічних порядків» є самостійним різновидом інституційного підходу до аналізу розвитку системи народного господарства. У свідомості основної маси населення будь-якої країни поняття «економічний порядок» асоціюється, перш за все, з прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів господарювання способом організації національної економіки. Як показує історична практика, встановлення економічного порядку є складним завданням для будь-якої держави. Значних успіхів у цьому досягли німецькі теоретики і практики.

Теорія «економічних порядків» належить видатному німецькому вченому-економістові В. Ойкену, концептуальний підхід якого знайшов своє обґрунтування у двох працях: «Основи національної економії» [1] й «Основні принципи економічної політики» [2]. Центральна категорія теоретичної концепції В. Ой-